

منبع رسمی پیام نور

مشترک کلیه رشته‌ها

۷ فصل کامل و منسجم

پوشش کامل بدون حذفیات

۵۸ صفحه فشرده و دقیق

فرمت سازگار با موبایل

دو کد درس رسمی

تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

خلاصه جامع و طبقه‌بندی شده - ۷ فصل کامل، بدون حذفیات

درس: فرهنگ و تمدن اسلام و ایران / منبع: کتاب تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی - دکتر محمد مصطفی اسعدی (دفتر نشر معارف)

کد درس: ۱۲۲۹۱۲۸ و ۱۲۲۹۱۲۷ - منبع عمومی مشترک کلیه رشته‌ها و دانشگاه پیام نور

آخرین به‌روزرسانی: ۱۰ شهریور ۱۴۰۵

// مناسب برای رشته

کلیه رشته‌های دانشگاهی (عمومی)

// فرمت فایل

PDF سازگار با موبایل، تبلت و رایانه

// نویسنده جزوه

تیم تألیف بژیک

// کیفیت

تضمین ۱۰۰٪ مطالب، بدون حذفیات

۱۰۰٪

پوشش کتاب

۷

فصل کامل

۵۸

صفحه جزوه

فصل اول: مباحث پایه

اهمیت فراگیری تاریخ فرهنگ و تمدن

- ✓ مطالعه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، در سه محور اصلی برای دانشجو و جامعه اسلامی ضروری و راهگشاست:
- ✓ **خودآگاهی و خودباوری:** شناخت دقیق گذشته پرافتخار تمدنی، ریشه‌های هویت اسلامی-ایرانی را روشن کرده و از احساس حقارت در برابر تمدن غرب جلوگیری می‌کند.
- ✓ **جامعه‌پردازی و جامعه‌شناسی:** درک قواعد شکل‌گیری، اعتلا و افول تمدن‌ها، ابزار تحلیل صحیح رویدادهای اجتماعی معاصر را در اختیار انسان قرار می‌دهد.
- ✓ **دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی:** آگاهی از روش‌های تاریخی نفوذ و استحاله فرهنگی، توان تشخیص و مقابله با ترفندهای مشابه در دوران معاصر را تقویت می‌کند.

مفهوم‌شناسی

تاریخ

- ✓ واژه تاریخ دارای دو معنای شایع است: نخست، پدیده تاریخی در بستر زمان به عنوان وقوع یک رویداد یا واقعه (event)؛ و دوم، به مثابه یک علم و شاخه دانشی که به بررسی رویدادها می‌پردازد.
- ✓ در زبان انگلیسی برای تفکیک این دو معنا، تاریخ به معنای رویداد با حرف بزرگ (History) و به معنای علم تاریخ با حرف کوچک (history) نوشته می‌شود.
- ✓ تاریخ‌نگاران تعاریف متعددی برای علم تاریخ ارائه داده‌اند؛ از جمله «مطالعه و بررسی روزگاران گذشته»، «اندیشه و تحقیق درباره وقایع و یافتن علت آن‌ها» و «آشکارسازی احوال انبیا، فرمانروایان و حوادث بزرگ مانند جنگ‌ها و فتوحات».
- ✓ در یک نگاه جامع، تاریخ سرگذشت و شناسنامه خانواده بزرگی به نام «جامعه بشری» است که هدف از آن کشف رویدادها و یافتن قواعد جاری در حیات پیشینیان است.
- ✓ برخی از حکما، علم تاریخ را در ردیف «آیات محکمه» و عقاید قرار داده‌اند؛ به این معنا که هدف اصلی از تاریخ، تنها هدایت و عبرت‌آموزی مردمان است.

دقت کنید: پدیده تاریخی از دو بخش اصلی تشکیل شده است: بخش اول «رویداد» است که شامل

دستاوردهای انسان نظیر علم، ورزش، هنر و ادیان می‌شود؛ و بخش دوم «دانش تاریخ» است که اصناف ⚠ انسان شامل اقوام، ملل، دودمان‌ها و انبیا را مورد مطالعه قرار می‌دهد.

فرهنگ

- ✓ واژه پرکاربرد «فرهنگ» که در غرب معادل واژه culture و در زبان عربی با اصطلاح «الثقافه» شناخته می‌شود، در ادبیات فارسی یک اصطلاح ترکیبی از پیشوند «فر» (به معنای شأن، شوکت و رفعت) و «هنگ» (با ریشه اوستایی به معنای کشیدن) است و روی هم رفته معنای «پیش کشیدن و شکوه نمایی» دارد.
- ✓ در ادبیات کهن و شعر شاعرانی چون فردوسی و نظامی، این واژه در مفهوم «فرهنگ معیار»، بینش، و منش صحیح به کار رفته است.
- ✓ در تاریخ ادبیات معاصر ایران، فرهنگ هنگام ترجمه لغت Education و در نام‌هایی چون «وزارت فرهنگ و آموزش عالی» به کار رفت و با بعد تعلیمی-تربیتی پیوند خورد.
- ✓ در یونان باستان، واژه Paideia نزدیک‌ترین اصطلاح به فرهنگ بود؛ اما واژه Culture که امروزه معادل فرهنگ است، از فعل لاتینی Colere (به معنای پروراندن، کشت و زرع، و اجرای مراسم دینی) گرفته شده است.
- ✓ فرهنگ در معنای اصطلاحی با رویکردهای گوناگونی نظیر توصیف‌گرایانه (descriptive)، تاریخی و ناظر به سنت‌ها (tradition)، هنجاری (normative)، روان‌شناسانه، ساختاری (structural) و تکوینی (genetical) تعریف شده است.
- ✓ فرهنگ در نقطه مقابل ساختار مادی قرار دارد و به عنوان یک قلمرو آرمانی، روحی و غیرمادی، رابطه‌ای قدرتمند با عملکردها و رفتارهای انسان دارد.
- ✓ متفکران ایران‌زمین تعاریف دقیقی از فرهنگ ارائه داده‌اند که عیناً عبارت‌اند از: «زندگی عقلانی»، «ویژگی زندگی انسان یا جنبه‌های جداکننده انسان از حیوان»، «کلی‌ترین بینش و نگرش یک جامعه به جهان»، «وجه معنوی تمدن»، و «خُلُقیات و ذاتیات یک جامعه و بومی یک ملت».
- ✓ در غرب نیز فرهنگ مجموعه‌ای از شناخت، باور، هنر، اخلاقیات، قانون، سنت، ظرفیت‌ها و عادات است که فرد به عنوان عضوی از جامعه کسب می‌کند.

فرهنگ حقیقتی روحی و گسترده بر تمام ابعاد حیات انسان است و در یک نگاه کلان که ناظر به اندیشه و سبک زندگی انسان می‌باشد، می‌توان آن را «کیفیت حیات موجود یا مطلوب انسان» تعریف کرد.

- ✓ فرهنگ از یک مجموعه انسانی و اجزای وابسته به هم تشکیل شده است:
- ✓ **نظام باورها و نگرش‌ها:** نخستین جزء فرهنگ و شاکله کنش‌های بشری در حوزه اندیشه است که مبدأ، معاد و تفسیر انسان از جهان هستی را تشکیل می‌دهد. در ادبیات دینی به آن «اصول دین» یا «عقاید» می‌گویند که بایستی براساس تعقل شکل بگیرد، نه تقلید.
- ✓ **نظام ارزش‌ها و گرایش‌ها:** این نظام که براساس نوع اندیشه انسان تعیین می‌شود، عواطف و احساسات را تأمین کرده و ارزش‌ها و ضدارزش‌های حقوقی و اخلاقی را مشخص می‌سازد.
- ✓ **نظام رفتارها و آداب و رسوم:** نظامی از رفتارها در کنش‌های خارجی نظیر نوع پوشش، گفتار و مصرف است که عناصر متمایز یک فرهنگ را می‌سازد. این رفتارها گاهی برخاسته از سنت‌های قومی و نژادی، و گاهی ناشی از عامل دینی و مذهبی (به عنوان مناسک مقدس) هستند؛ خلاف این رفتارها ناهنجار شناخته می‌شود.

✓ **نظام نمادها:** مجموعه‌ای از عناصر ملموس و شاخص‌های بصری است که گاه مترادف کلمه «علامت» استفاده می‌شود؛ در زبان انگلیسی واژه Symbol (معادل دال، نمودگار و نشانه) ویژگی‌های معرف نوع رابطه ارادی یا قراردادی میان نماد و امور نمادی است.

✓ **توجه:** این فایل رایگان نیست و منحصرًا برای سایت "بژیک" با آدرس اینترنتی www.bzhik.ir تهیه و تنظیم شده است. تمام حقوق مادی و معنوی این محصول، متعلق به سایت "بژیک" می‌باشد؛ هر گونه کپی برداری و انتشار غیر قانونی آن توسط افراد سودجو، بدون اخطار قبلی، پیگرد قانونی در پی خواهد داشت؛ لذا بایستی مستقیماً از این سایت خریداری شود در غیر این صورت مسئولین راضی نمی‌باشند و حرام و حق الناس می‌باشد.

دقت کنید: اجزای فرهنگ در یک پیوند ساختاری با یکدیگر قرار دارند: بینش‌ها و نگرش‌ها (به‌عنوان هسته مرکزی) ارزش‌ها و گرایش‌ها را می‌سازند؛ ارزش‌ها منجر به منش‌ها و کنش‌ها می‌شوند؛ و نمادها ⚠️ بازتاب‌دهنده تمامی این لایه‌ها هستند.

✓ رابطه تاریخ و فرهنگ در دو نکته نهفته است: نخست آنکه هر دو به انسان و کنشگری جامعه بشری مربوط‌اند؛ و دوم آنکه تاریخ به بررسی ویژگی‌های فیزیکی انسان می‌پردازد، اما فرهنگ رفتارها و کنش‌های ارادی را ارزیابی می‌کند و در واقع تاریخ، منبعی است که بازتاب‌دهنده فرهنگ اقوام در گذشته است.

نکته مهم: نگاه تاریخی، نگاهی عام به تمام رفتارهای انسان است و حتی رفتارهای ضدارزشی را نیز در بر می‌گیرد؛ اما در میدان فرهنگ، ارزش‌ها به معنای هنجارهای ایجابی هستند و آنچه به‌عنوان رفتار ضدارزشی (مانند قوم بی‌ایمان) شناخته شود، تداخل موضوعی با فرهنگ اصیل ندارد و تحت عنوان ناهنجاری قلمداد می‌گردد. هدف از تاریخ‌نگاری فرهنگی، کسب محتوای ارزشی از منابع گذشته برای برنامه‌ریزی آینده است.

دقت کنید: امروزه مسائل عمده فرهنگی در سه عرصه قابل ردیابی و بررسی است: ۱. عرصه نهادها (خانواده، مدرسه، دانشگاه). ۲. عرصه محصولات (کتاب، روزنامه‌ها و نشریات، اسباب‌بازی و نرم‌افزار). ۳. عرصه هنر و رسانه (رادیو و تلویزیون، تئاتر و سینما، فضای مجازی). ⚠️

تمدن

✓ واژه «تمدن» در زبان فارسی معادل کلمه انگلیسی Civilization و در زبان عربی معادل کلمه «الحضاره» است و خاستگاه آن به واژه لاتین Civitas (معادل کلمه یونانی Poleis) بازمی‌گردد که یونانی‌های باستان آن را شهر و مجموعه روابط اجتماعی سازنده برترین شکل زندگی می‌دانستند.

✓ در زبان کهن فارسی و متون کهن، واژه تمدن یافت نمی‌شود و واژه فرهنگ وسعت کاربرد بیشتری داشته است؛ اما امروزه واژه تمدن به‌عنوان معادلی برای شهرنشینی و اقامت در شهر، و در برابر مفهوم «بدویت» (بیابان‌گردی و چادرنشینی) استفاده می‌شود.

✓ اندیشمندان تعاریف اصطلاحی متفاوتی از تمدن ارائه داده‌اند که عیناً عبارت‌اند از:

